

Unde se află și încotro se îndreaptă agricultura României în perioada postaderare, 2007–2024–2040*

Acad. Păun Ion Otiman

Momentul pe care l-am ales pentru publicarea prezentului studiu nu este întâmplător. România, inclusiv agricultura și spațiul rural, se află acum la începutul unui nou ciclu politic și administrativ național și european. Decidenții majori ai României, responsabili de evoluția viitoare a economiei, deci și a agriculturii, trebuie să cunoască atât **starea reală actuală a sistemului agroalimentar**, mai mult decât **precară**, dar și, **imperios necesar**, să propună, să promoveze și să implementeze **un mix de strategii de ameliorare a sistemului agroalimentar național** în concordanță cu **Pactul ecologic european al României**, pe care îl vom prezenta într-un număr viitor al „Revistei Academica”.

Realitățile spațiului rural românesc, după peste trei decenii de tranziție și reforme agrare, sunt rezultatul evenimentelor și acțiunilor politice, economice, juridice și sociale acumulate de-a lungul secolului al XX-lea, la care se adaugă efectele politicii agricole comune europene aplicate după aderarea României la UE în anul 2007.

În elaborarea politicii agricole privind exploatațile agricole, UE a plecat de la conceptul european, unanim acceptat, conform căruia agricultura este atât o ramură economică producătoare de produse agricole marfă și profit cât și un mod de viață socială, iar spațiul rural, este atât un spațiu de producție, un spațiu economic cât și un mediu de viață, un mediu social și cultural, cu implicații complexe asupra vieții de ansamblu a unei națiuni. Politicile agrare vest-europene au favorizat

formarea, în paralel și în majoritatea cazurilor, a **exploatațiilor agricole privat-familiale** ca bază a producției agricole și suport al menținerii vieții sociale în spațiul rural. Concomitent cu formarea și consolidarea exploatațiilor agricole (fermelor) privat-familiale, politica agricolă comună a stimulat crearea și dezvoltarea unei infrastructuri agroalimentare de tip cooperatist (cooperative) sau a societăților comerciale de aprovizionare, desfacere și prelucrare din aval și din amonte de exploatația agricolă.

În actualul studiu ne-am propus să analizăm modul în care s-au format exploatațile agricole românești actuale, ca mărime și structură, prin aplicarea reglementărilor reformei funciare prevăzute de Legea 18 a fondului funciar și dacă acestea contribuie la asigurarea securității și siguranței alimentare a populației și dacă sunt compatibile cu cele de tip familial din UE, caracteristice economiei rurale dezvoltate, dinamice, durabile și sustenabile din spațiul european la care am aderat în anul 2007.

Pentru o cât mai corectă și cuprinzătoare stare a agriculturii, principalele metode de cercetare ale evoluției economice și sociale a agriculturii și spațiului rural românesc pe care le-am folosit sunt: **analiza seriilor dinamice** (cronologice) **lungi** și **comparația în timp și spațiu** a principalilor indicatori economici, financiari, sociali și tehnici ai agriculturii românești cu cei din agricultura unor țări vest-europene (membre UE) și ale unor țări est-europene (membre și non-membre CSI).

* Sinteza a lucrării „Unde se află și încotro se îndreaptă agricultura României?! 1991–2007–2023”, Editura Academiei Române, București, 2023

Seriile statistice cronologice, având ca surse de date anuarele și rapoartele statistice ale României, anuarul statistic european EUROSTAT, surse statistice esteuropene din fostele state socialiste esteuropene, atâtea cât am avut la dispoziție (puține ca volum și cu posibilități reduse de accesare, în general incompatibile cu statisticile europene), precum și din multiple surse bibliografice, au fost segmentate, pentru o cât mai autentică comparație, în două perioade distincte: **1990-2006 – perioada de preaderare; 2007-2024 – perioada de postaderare a României la UE**, iar acolo unde a fost necesar s-au folosit și serii statistice mai lungi, ca de exemplu în cazul analizei comparative a evoluției mărimii și structurii exploatațiilor agricole în câteva țări europene (pentru Franța 125 ani, pentru Germania 50 ani și pentru România 100 de ani).

Efectele economice și de producție, modificările structurale intervenite în timp, producția și consumul agroalimentar al României, influențate de tranziție și reforme, le-am prezentat în două serii statistice cronologice succesive. Pentru exemplificare, referitor numai la scăderea ponderii producției animale românești cu 7,4% în perioada 2007–2019, după aderarea la UE, față de perioada anterioară aderării, 1990-2006 (producția animală 24,1%, în perioada 1990-2006; 18,7% în perioada 2007–2019), a însemnat, din punct de vedere economic, o reducere a valorii producției zootehnice românești de circa 1,9 miliarde euro, ceea ce, în mărimi de producție fizică, reprezintă o scădere de circa 200000 tone carne (cantitate egală cu carnea

de porc importată de România în doi ani, 2018-2019, fizic însemnând o reducere a efectivului de 1,9 milioane porci sau o diminuare de 76 mil. hl lapte (producția anuală a 190000 vaci, calculată la producția medie anuală de 4000 l/cap).

Rezultatul studiilor și cercetărilor efectuate evidențiază faptul că situația actuală a zonelor rurale, marcate de fenomene economice și sociale negative, solicită o schimbare radicală a politicii agricole românești actuale cât și necesitatea unor elemente concrete de subsidiaritate conținute în reglementările politicii agricole comune europene aplicabile și agriculturii României. Concret, considerăm că este necesar în viitor, adoptarea unui nou sistem de susținere financiară a producției agroalimentare românești.

Lucrarea de față, cu tema „*Unde se află și încotro se îndreaptă agricultura României*” – după (peste) 30 de ani de la promulgarea Legii fondului funciar (1991) și de aplicare a acesteia, precum și de peste 15 ani de la aderarea României la Uniunea Europeană și de adoptare a politicii agricole comune europene (2007) – prezintă drumul parcurs de agricultura României, de spațiul rural și locuitorii săi, ca efect al „*tranziției*” de la agricultura colectivist-etatistă la agricultura privată și al „*reformelor*” aplicate de statul român și UE (după anul aderării, 2007) în această perioadă de timp, semnificativă ca durată, de peste trei decenii, și **câteva propuneri privind corecțiile și reformele necesare „îndreptării” evoluției viitoare ale agriculturii și dezvoltării rurale românești** către spațiul vest-european în care am intrat.

În perioada 1991–2024, lungă de peste trei decenii, după promulgarea Legii fondului funciar, ca efect al aplicării acesteia, s-au produs mutații profunde în structura agriculturii României, determinate de principalul fenomen juridic, economic și social al perioadei: **privatizarea terenului agricol (reîmproprietărirea)**, atât cât a fost posibilă din cauza multiplelor restricții de sorginte ideologică comunistă impuse de majoritatea politică (parlamentară) din acea perioadă cu privire la revenirea la proprietatea funciară privată dinainte de naționalizare și colectivizare, marcată, la început, de sincope, inconsecvențe de ordin politic și ideologic, determinate de trecerea de la agricultura socialistă de stat și colectivistă la agricultura privat familială și societală. Prevederile inițiale ale Legii fondului funciar, ale suitei de legi cu amendările ulterioare (în mare parte și în cele mai multe cazuri contradictorii) și ale legislației subsecvente (ordonanțe și hotărâri de guvern etc.) au favorizat apariția unei **structuri fluide și puternic bipolarizate a agriculturii românești actuale**.

Realitățile spațiului rural românesc, după peste trei decenii de tranziție și reforme agrare, privite într-un orizont de timp mai lung, sunt rezultatul evenimentelor și acțiunilor politice, economice, juridice și sociale acumulate de-a lungul secolului al XX-lea, la care se adaugă efectele politicii agricole comune europene aplicate după aderarea României la UE, în anul 2007. Patru schimbări majore de sistem, intervenite în secolul trecut, apreciate ca patru fracturi majore ale structurilor agrare românești: marea reformă agrară din anul

1921, reforma agrară din anul 1945, colectivizarea din perioada 1949-1962 și decolectivizarea agriculturii după anul 1989, ca efect al aplicării Legii fondului funciar din anul 1991 (și a legilor conexe acesteia), au făcut imposibilă **conceperea și aplicarea unui proiect agricol românesc de lungă durată**, asemenea majorității țărilor (vest) europene. Schimbările majore succesive de sistem politic au generat instabilitate și, ceea ce este mai grav, absența continuității, durabilității și sustenabilității sistemului agricol național, fenomene care se manifestă deplin și în prezent.

Agricultura actuală a României (apărută după anul 1989), puternic bipolarizată, fluidă, nestructurată, neperformantă, necompetitivă și neconcurențială european, este formată din:

a) **gospodării agricole mici de subzistență și semisubzistență necomerciale** (3.700 mii) care cuprind peste 95% din numărul exploatațiilor și peste 8 milioane ha teren agricol;

b) **exploatații agricole mari corporatiste** (societăți comerciale, asociații agricole), majoritatea aflându-se, în prezent, în faza **capitalismului latifundiar primar**, din care circa 12 mii exploatații mari și foarte mari de tip latifundiar, care cumulează o suprafață agricolă eligibilă european de peste 6,5 milioane ha (din care peste 5 mil. ha teren arabil de cea mai bună calitate) rezultate din unitățile agricole socialiste mari (IAS, CAP), caracteristice socialismului oriental din perioada comunistă, precum și

c) **exploatații mijlocii familiale**, 60 mii, (asemănătoare majorității exploatațiilor agricole

vesteuropene comerciale performante), care dețin (numai) circa 1,5 milioane ha (10,2%) din suprafața arabilă a țării, **este consecința politicilor agricole românești** (tranziție, reforme, restructurări, ajustări) **aplicate contradictoriu, lipsite de continuitate, coerență și competitivitate, după cum urmează:**

1. **Grad redus de utilizare a potențialului ecologic al terenurilor agricole**, de numai 39-40%, față de un grad mediu normal de utilizare al terenurilor agricole din Franța și din alte țări vesteuropene membre ale UE de 80%, este un alt factor generator de nonperformanță în agricultura României. În plus, aportul celor trei factori de producție agricolă (pământ, muncă și capital) plasează agricultura României în faza primară de evoluție, cu o contribuție a factorilor adăugați (muncă și capital care creează valoare nouă), de numai circa 30%. Aceasta este principala explicație a faptului că, în această perioadă (1990-2024), România a realizat o producție medie de cereale de circa 3300 kg/ha, față de producția medie a Franței de 6800 kg/ha (producția medie de cereale a României fiind de 48,2% din producția medie a Franței).

2. **Decalajele de performanță tehnologică**, cuantificate prin randamentul mediu scăzut la cereale obținut de România, sunt evidențiate atât de nivelul scăzut al producțiilor, cât și de **fluctuația și instabilitatea** multianuală accentuată. În țări precum Franța, Italia și Spania se înregistrează un **diferențial maxim de producție** (diferența între producția maximă și cea minimă anuală) la culturile de cereale de circa 1300 kg/ha (21%), la o produc-

ție medie multianuală de 6800 kg/ha, iar în România diferențialul maxim este de 2000 kg/ha (75%), la o producție medie multianuală de numai 3300 kg/ha, fapt ce demonstrează, fără putere de tăgadă, nonperformanțele și marile fluctuații ale producției vegetale ale României, dependența acestora neacceptat de mare de condițiile climatice.

3. **Fluctuația și nonperformanța nepermis de mari ale producției agricole anuale** sunt generate, în primul rând, de **dependența încă (prea) ridicată de condițiile meteorologice anuale** (meteo-dependența producției agricole), deoarece sistemele de irigații înainte de anul 1990 au fost folosite incomplet iar, după acest an, fiind, în mare parte, nefuncționale, din cauza degradării fizice, echipării precare a fermelor cu instalații de irigare, toate acestea producând costuri ridicate ale apei aduse la plantă, generate de 3-4-5 repompări succesive din fluviul Dunărea, care asigură 90% din necesarul de apă. Totodată, prin folosirea în multe exploatații agricole a unor **tehnologii agricole învechite** (mai cu seamă în primele două decenii după anul 1990), cu consum redus de inputuri (îngrășăminte, substanțe de protecția culturilor, care ar trebui să susțină performanța) și a unor echipamente tehnice depășite din punct de vedere al consumului de carburanți, de energie și al productivității, toate acestea au condus la **nonperformanța actuală de producție și economică;**

4. **Stadiul actual real al agriculturii și dezvoltării rurale românești**, privit din punctul de vedere al **dezvoltării spațiului rural** și al **performanțelor agricole**, rezultate din mărirea

principalilor indicatori economici, **este similar cu stadiul în care s-a aflat agricultura țărilor UE-6 în anii 1965–1970**, deoarece:

- **Dezvoltarea și amenajarea teritoriului rural sunt precare:** instalațiile de apă, canalizarea, stațiile de epurare, încălzirea cu gaze naturale de 5-6 ori mai mică față de țări ca Ungaria, Cehia, Slovacia (țări fără producție proprie de gaz metan), căile de comunicații, rețelele de drumuri, toate acoperă teritoriul rural în proporție redusă și sunt de slabă calitate etc.

- **Starea slabă a locuirii** pentru circa 38% din populația rurală, determinată de calitatea necorespunzătoare a locuințelor (caselor) construite din materiale nedurabile (40–42%) și a gradului ridicat de îmbătrânire a acestora (75% din locuințe au vechimea peste 50–60 sau chiar 100 de ani).

- **Alimentarea cu apă a locuințelor** este necorespunzătoare, mai mult de jumătate din populația rurală nebeneficiind de alimentare cu apă în sistem public.

- **Valoarea producției agricole (primare) la hectar**, obținută de fermierii români, este de 1411 €/ha (media perioadei postaderare), de 1,5–1,6 ori mai mică comparativ cu cea obținută de țările UE (2250 €/ha).

- **Consumul intermediar**, ca expresie a nivelului de susținere financiară a tehnologiilor de producție, a structurii și a gradului de intensivizare a producției agricole, cu impact direct asupra randamentelor, înregistrează o valoare de circa 700 euro/ha în România, comparativ cu 8.369 euro/ha în Olanda, 3.987 euro/ha în Belgia, 2.843 euro/ha în Danemarca, 2500-2800 euro/ha în Franța și Germania.

- **Valoarea adăugată brută** în agricultura românească se află la jumătatea mediei UE, fapt care conduce la obținerea unei producții agroalimentare finale de circa 1.400–1.500 €/ha în România, față de o medie de 2.400–2.600 €/ha în țările UE. Valoarea adăugată brută scăzută și **transferul masiv în afara țării al subvențiilor pe suprafață** încasate de agricultorii români de la UE, (prin exportul de cereale și oleaginoase peste 50% din producția națională) și prelucrarea internă redusă a materiilor prime agricole; transformarea extrem de

redușă a porumbului produs de exploatațiile vegetale în furaje combinate, respectiv în carne și ouă în exploatațiile zootehnice românești.

- **Producția agroalimentară internă asigură necesarul de consum** al populației, după cum rezultă din datele statistice, astfel: tomate 82,3%; fructe 70,9%; carne de porc 58,1%; carne de pasăre 68,3%; carne total 64,4%; lapte de vacă 81,7%;

- **Autoconsumul alimentar** în România se ridică, în medie, la **28-35%** din totalul consumului alimentar intern; în fermele de subzistență acesta reprezintă 90–92% din producția exploatațiilor agricole mici, iar în cazul fermelor de semi-subzistență și comerciale de mărime medie, ponderea autoconsumului este de 50–52%, față de numai 10–12% în UE, această stare având drept consecință o valoare medie a consumului comercial de produse agroalimentare din producția agricolă a României de 400–420 €/ha, de patru ori mai mică comparativ cu cea realizată de UE.

- Consecința non-performanțelor agricole românești se concretizează în **ponderea extrem de ridicată a importului de alimente** în totalul consumului alimentar **27,8%**, media perioadei postaderare, ponderea mult prea scăzută a exporturilor în total producție agroalimentară (**15,4%**) și, prin urmare, o balanță comercială agricolă negativă;

- **Importul celor mai importante produse agroalimentare** se prezintă astfel în perioada postaderare: tomate **17,7%**; fructe **29,1%**; lapte de vacă **18,3%**; carne total **35,6%**; carne de porc **41,9%**; carne de pasăre, **31,7%**, cu sublinierea faptului că în ultimii cinci ani ponderea importurilor a crescut mult peste cifrele prezentate.

- **Exportul românesc conține preponderent materii prime:** cereale, oleaginoase, animale vii, iar **importul românesc** este format masiv din produse de origine animală și procesate (carne, lapte, legume-fructe, material biologic etc.); între structura comerțului exterior agroalimentar românesc al anilor 2007-2024 și cea de 100 de ani în urmă nu este aproape nicio diferență, nici un progres structural calitativ.

- **Formarea brută a capitalului agricol românesc** este foarte lentă (comparativ, de exemplu, cu cea a Franței); **creditele bancare**

acordate exploatațiilor agricole europene, timp de peste trei decenii, sunt de 8-9 ori mai mari comparativ cu cele acordate exploatațiilor agricole românești (1.700–2.000 €/ha în UE, 200-230 €/ha în România).

- **Balanța comercială agricolă** este profund deficitară (1,2 mld. € deficit comercial în anul 2019).

- **Dotarea unui agricultor român**, comparativ cu dotarea unui agricultor din UE, este, urmare a lentorii formării capitalului fix românesc, de circa 10-12 de ori mai mică (6000-6500 € imobilizări corporale în UE, față de 940 € în România).

5. Explicația rezultatelor economice necorespunzătoare, prezentate anterior, este rezultatul următoarelor fenomene:

- **Irigarea în medie a circa 230-250 mii ha teren agricol (1997-2021)**, 2,8% din terenul arabil al României, respectiv 7-8% din suprafața totală amenajată pentru irigat înainte de anul 1990 România a înregistrat, în perioada 1990-2024, o meteodependență nepermis de mare și o fluctuație exagerată a producției totale de cereale (7815 mii tone, recolta minimă în anul 2007; 31553 mii tone, recolta maximă în anul 2019);.

- **Dezootehnizarea agriculturii**, prin scăderea anuală constantă a ponderii producției animale, de la circa 37,7% din producția agricolă în perioada anterioară aderării, la 32,7% în perioada postaderării, comparativ cu ponderea medie a producției zootehnice în țările UE de peste 40-45%.

- **Absența cvasitotală a depozitelor locale, zonale și regionale** de legume-fructe, cartofi etc. care să asigure prelungirea perioadei de prezență a produselor agricole românești pe rafturile rețelelor de magazine.

- **Procesarea producției agricole primare inacceptabil de scăzută**, raportul fiind sub 1:1 în România (1€ materie primă : 1 € produs alimentar finit), față de un raport mediu de 1:2,5 în UE.

- **Disparația cvasitotală a economiei rurale sociale**, a cooperativelor meșteșugărești, atelierelor de prestări de servicii și de procesare a produselor primare (măcelării, lăptării, brutării etc.).

- **Agricultura românească actuală** în cea mai mare parte **este extensivă, neperformantă,**

puternic bipolarizată (3,6 mil exploatații mici de subzistență dețin 5159 mii ha (38,7%), 70 mii exploatații familiale mijlocii, asemănătoare exploatațiilor agriculturii vesteuropene din UE), deține numai 1,647 mii ha (12,32%), iar 12 mii exploatații mari și foarte mari - latifundii -, producătoare, în principal, de materii prime cereale și oleaginoase pentru export, dețin 6500 mii ha teren agricol, din care peste 5000 mii ha teren arabil de cea mai bună calitate (49%).

- **Harta dezvoltării rurale a României este dominată de imense pungi de sărăcie severă**, care acoperă circa 30-35% din suprafața rurală a țării, geografic, suprapunându-se pe zonele unde există mari latifundii, fiind caracteristică subdezvoltării și sărăciei extreme.

- **Agricultura românească**, ca de altfel întreaga economie agroalimentară, este caracterizată de **criza ineficienței alocării și utilizării resurselor** (începută încă cu mult timp înainte de 1989) precum și puternic afectată de **dezechilibrele sistematice ale proprietății și exploatațiilor, ale piețelor și prețurilor produselor agricole, ale input-urilor producției agricole, precum și ale competitivității și funcționării instituționale**, toate acestea fiind **factori generatori de non-performanță**.

6. În concluzie, starea actuală a agriculturii și dezvoltării rurale românești, prezentate anterior, a fost și este generată de politica agricolă națională profund greșită și de politica comună europeană, neconformă, neadaptată stării reale a agriculturii și a spațiului rural românesc, manifestată, în principal, în două dintre cele mai importante domenii ale dezvoltării:

a) **Reforma funciară aplicată agriculturii României**, a fost, în cea mai mare parte necorespunzătoare, generând structuri incompatibile cu agricultura țărilor Uniunii Europene, spre care ne-am propus să ne îndreptăm după anul 1989.

b) **Susținerea financiară a agriculturii și dezvoltării rurale în România** este preponderent neconformă cu stadiul, cerințele și nevoile actuale de dezvoltare ale agriculturii și spațiului rural românesc.

Starea sistemului agroalimentar românesc actual este cel mai bine caracterizată de **consumul**

agroalimentar al populației, adică, de realizarea funcției economice și sociale celei mai importante a agriculturii: **asigurarea securității alimentare naționale și garantarea siguranței alimentare a populației țării**. Formularea primei funcții a agriculturii și sistemului agroalimentar, sub enunțul de mai sus nu este un **slogan politic**, ci, reprezintă **necesara materializare a potențialului ecologic (natural) al României în produse agroalimentare** destinate consumului alimentar al populației autohtone și schimbului internațional (exportului).

Pentru a evidenția precara capabilitate a agriculturii comerciale românești actuale (a marilor agriculturi) de a asigura consumul alimentar comercial intern cu „**produse românești**”, este necesar de cunoscut de unde provin alimentele pe piața românească, care sunt exploatațiile agricole care produc pentru piața internă și asigură consumul alimentar intern. În perioada 2000-2024 **consumul alimentar este asigurat în proporție de 77,1% din două surse interne**, din care : **42,4% autoconsumul alimentar și 34,7% cumpărările de alimente, de produse agroalimentare românești și 22,9% din import**.

Evoluția structurii valorice a producției agricole pe cele două ramuri, **vegetală și animală**, prezintă una dintre cele mai dezechilibrate structuri și tendințe, deoarece se constată **scăderea permanentă, diminuarea accentuată a ponderii producției animale** după anul aderării – 2007, față de perioada preaderării (32,7% în perioada 2007–2024, față de 37,7% în perioada 1990–2006). „Căderea” generală a producției fizice animale se explică prin finanțarea mult prea redusă a zootehniei românești, fenomen care a determinat evoluția negativă, atât a efectivelor de animale cât și a producțiilor animale în perioada 1990-2021.

Cea mai exactă reflectare a dezechilibrelor structurale ale producției agroalimentare românești, generate de politica neadecvată a alocărilor financiare naționale și europene (investiții și subvenții), este reflectată de **evoluția mărimii și structurii comerțului exterior agroalimentar** (export-import). Când vorbim de dezechilibrele structurale ale producției agroalimentare ale Ro-

mâniei ne referim la **structura comparativă a exportului și importului de produse agroalimentare**, grupate, conform statisticilor oficiale românești, pe patru clase mari: 1 – produse vegetale, 2 – animale vii, 3 – produse alimentare și 4 – grăsimi și uleiuri, primele două clase cuprind produse agricole de tipul materiilor prime iar celelalte două clase produse alimentare procesate. În timp ce România exportă, cu predilecție, materie primă cu valoare adăugată mică, datorită procesării interne totalmente insuficiente a acestora (în țară), importul necesar acoperirii consumului alimentar intern cuprinde, cu predilecție, produse înalt procesate, cu valoare mare.

Din datele comparative de mărime (suprafață) și structură ale agriculturii din țările CSI, și din România rezultă faptul că, după peste 30 de ani de „reformă” funciara și financiară, constatăm că **agricultura României se află**, ca structură și performanță, mai apropiată de agricultura țărilor esteuropene, comparativ cu agricultura țărilor UE, din care, de peste 15 ani, țara noastră face parte.

Datele comparative de asemănare fizică (mărimea suprafețelor), structurală și economică a agriculturii României cu cea a țărilor CSI, ne determină să răspundem la a doua întrebare din titlului lucrării **Încotro de îndreaptă agricultura României în viitor (2024-2040)**. Studiul comparativ al agriculturii UE/RO/CSI ne conduce, **indubitabil către concluzia: decidenți majori, de azi și de mâine ai agriculturii României nu trebuie să continue politica greșită de evoluție de peste 30 de ani, ci să aibă înțelepciunea, curajul și știința să reformeze profund agricultura românească, adică să o îndrepte „de facto” pe căile vesteuropene de evoluție și performanță**.

Sprijinul financiar al agriculturii și dezvoltării rurale în România, în ambele perioade, a avut două destinații distincte: **subvenții** pentru susținerea producției agroalimentare și a producției marfă (Pilonul I) și **investiții** în exploatațiile agricole, unitățile de procesare și pentru dezvoltarea spațiului rural (Pilonul II). Funcție de sursele sprijinului, fondurile financiare au provenit de la **bugetul statului român**, de la **bugetul agricol european** și din **sursele proprii ale investitorilor** (autofinanțarea fermierilor și antreprenorilor).

Din analiza datelor sintetice și analitice rezultă concluzia referitoare la sprijinul financiar alocat din fonduri europene și naționale din perioada postaderare: **în total dezacord între cerințele prioritare în alocarea fondurilor financiare către ramurile agroalimentare deficitare și modul efectiv în care s-au efectuat susținerile, cu precădere către producția vegetală, adică spre agricultura primară și total necorespunzătoare cea pentru producția animală și industria alimentară, adică spre procesarea internă a producției agricole primare.**

Astfel, în cele două cicluri bugetare (2007-2020), cea mai mare parte a subvențiilor (SAPS, sprijin cuplat, ajutoare naționale tranzitorii) s-au îndreptat spre exploatarea vegetală (85,4%), pe când în producția animală au ajuns numai 14,6%, în special pentru bunăstarea animalelor și numai în subsidiar pentru producție la bovine, ovine și caprine.

Investițiile în industria alimentară din fonduri europene au fost, în perioada postaderare, de numai 1266,7 mil. €, ceea ce a reprezentat doar 4,2% din totalul investițiilor din surse europene și naționale destinate agriculturii și dezvoltării rurale.

Având în vedere nivelele mult mai reduse de finanțare ale sectorului producției animale și ale sectorului producției (procesării) alimentare și, drept consecință, debalansarea puternică a necesarului de produse procesate din consumul

alimentar românesc, prioritate în alocarea de fonduri din subvenții și investiții ar fi trebuit dirijate spre producția animală și procesare. În România, aplicându-se ”mecanic” politica agricolă comună europeană, axată cu prioritate pe culturile vegetale, vizând **plățile verzi**, s-au alocat pentru această activitate (măsuri de înverzire) suma de 6790,3 mil. €, adică 27% din totalul subvențiilor destinate agriculturii.

Efectele aplicării, repetăm, mecanice a PAC, neluarea în considerare a priorităților de alocare de fonduri europene spre ramurile deficitare (animală și alimentară) au condus la o gravă stare a consumului alimentar românesc: masiva dependență de importul de produse alimentare procesate.

Realitățile dominante ale spațiului rural românesc actual, marcate în ultimele trei decenii de fenomene economice și sociale negative, solicită o **schimbare radicală a politicii agricole românești actuale cât și necesitatea unor elemente concrete de subsidiaritate conținute în reglementările politicii agricole comune europene** aplicabile și agriculturii României., fiind cazul **adoptării unui nou sistem de susținere financiară a producției agroalimentare românești** și pe această bază elaborarea unui **Proiect agroalimentar și de dezvoltare rurală durabilă a României în viitor**. Reformele politicii agricole comune în privința subsidiarității sunt cu atât mai necesare și urgente, dacă avem în vedere rezultatele actuale submedice înregistrate de agricultura și dezvoltarea rurală, mai cu seamă în perioada după aderarea României la UE.

Noul **sistem de susținere financiară** pe care îl propunem are în vedere un principiu important: **sprijin orientat cu prioritate pe rezultate, bazat pe performanță** pe care se fundamentează și strategia agricolă a României pentru perioada următoare, deoarece susținerea actuală a agriculturii prin plată unică la ha (SAPS și prin celelalte măsuri complementare la ha) este nestimulativă pentru structura agrară puternic bipolarizată a României, deoarece favorizează producția primară de cereale și oleaginoase a exploatarea agricole mari și foarte mari, care, în proporție ridicată (peste 80%), nu produc valoare adăugată prin prelucrarea

materiilor prime vegetale în producția zootehnică și în procesarea agroalimentară și nu contribuie la obținerea celor mai importante alimente pentru consumul populației.

Alocarea anuală a plăților directe trebuie fundamentată pe cifra de afaceri sau pe producția marfă vândută și încasată (facturată), în cuantum valoric de plată fixă la 1000 lei sau 1000 € producție livrată și încasată, cu **diferențieri și prioritizări pentru produsele de primă necesitate pentru consumul intern și/sau european, funcție de interesele naționale de creștere a produselor agroalimentare deficitare**. În acest fel, se stimulează, concomitent, atât livrarea „la lumină” a tuturor produselor, cât și fiscalizarea produselor agroalimentare livrate rețelelor de magazine.

Referitor la adoptarea în cadrul PAC a unui nou sistem financiar de susținere a agriculturii UE, Comisia Europeană în cadrul Planului Național Strategic propune fundamentarea finanțării exploatațiilor agricole europene pe „performanță”. Totodată, Comisia Europeană recent a anunțat cu privire la o mai accentuată așezare a susținerii agriculturii pe bază de rezultate.

Prioritățile Proiectului agroalimentar și de dezvoltare rurală a României pentru perioada 2025-2040 trebuie axate pe funcțiile spațiului și ale economiei rurale, inclusiv ale agriculturii românești, necesitatea dezvoltării accelerate a acestora, noul parteneriat între Europa și fermieri, conform reformei PAC, cuprinsă în Pactul ecologic (verde) european, astfel:

- realizarea unei producții agricole și alimentare care să asigure securitatea alimentară națională și care să garanteze siguranța alimentară a populației prin:

- **dublarea randamentelor agricole**, comparativ cu perioada 2007-2024;

- **dublarea valorii producției vegetale și animale**, față de cea din perioada 2007-2024;

- **dublarea valorii producției agroalimentare procesate**, față de cea din perioada 2007-2024;

- asigurarea integrală a necesarului intern de produse alimentare de calitate îmbunătățită și a unui excedent față de consumul alimentar intern, disponibil pentru export;

- asigurarea echilibrului ecologic durabil pe termen lung al spațiului rural prin investiții publice, public-private și private în lucrări de infrastructură de protecție și echipare a teritoriului (reabilitarea sistemelor actuale de irigații, acumulări locale de apă pluvială destinată sistemelor locale de irigații, sisteme hidro-ameliorative de protecție a localităților, resurselor de apă, perdele de protecție, împădurirea terenurilor degradate și defrișate etc.);

- conservarea și protejarea resurselor naturale regenerabile (solul, apa, aerul, biodiversitatea) și utilizarea durabilă a resurselor naturale agricole, aplicarea politicilor de atenuare și diminuare a efectelor schimbărilor climatice;

- compatibilizarea sistemului național de învățământ și cercetare științifică cu cel european, asigurarea unui parteneriat durabil al acestuia cu sistemul agroalimentar românesc;

- dezvoltarea teritorială echilibrată a economiei rurale agricole, extinderea IMM-urilor rurale nonagricole și creșterea gradului de ocupare, prin menținerea cu preponderență a populației rurale active;

- echilibrarea balanței alimentare comerciale și de plăți românești și creșterea exporturilor agroalimentare;

- restrângerea zonelor rurale defavorizate și de sărăcie rurală severă.

Pentru dezvoltarea agriculturii în perioada următoare, România are o singură șansă: **alocarea masivă, dar rațională, dacă se poate optimă, de capital investițional în infrastructura rurală, echiparea teritoriului agricol** (circa 1,7 mil. ha irigate, reluarea investiției la Canalul Siret-Bărgan, plantarea perdelelor de protecție a câmpului pe circa un milion de hectare în zonele cele mai aride, modernizarea exploatațiilor agricole, extinderea întreprinderilor de stocare-procesare a produselor agroalimentare nu numai la cereale precum și sporirea capitalului de exploatare atât din surse proprii cât și din credite bancare avantajoase acordate fermelor agricole prin care să se susțină nivelele de producție propuse pentru orizonturile 2025, 2030, 2035, 2040.

Din calculele efectuate rezultă că România are un potențial alimentar, la orizontul anului 2040, pentru circa 32 mil. persoane, respectiv un disponibil pentru export de circa 43-45 mld. €.

Note

1. Alexandri, Cecilia - *Agricultura și spațiul rural - evaluări la 10 ani de la aderare*, Editura Academiei Române, București, 2017;
2. Axenciuc, V., *Evoluția economică a României*, vol. II, Editura Academiei Române, 1996;
3. Bulgaru, V., *Reforma agrară din 1921 - fundamente economice*, Editura de Vest, 2003;
4. Feher, Andrea, *Finanțarea agriculturii și dezvoltării rurale. Politici comunitare*, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 2009;
5. Garoflid, C., *Regimul agrar în România*, Enciclopedia României, vol. I, 1938;
6. Goșa, V., Feher, Andrea, Raicov, M., Otiman, P.I., *Convergența agriculturii românești și a Uniunii Europene - evoluții și evaluări prospective*, „Revista de Economie agrară și dezvoltare rurală”, 2019;
7. Gusti, D., *Starea de azi a satului românesc*, Sociologie românească, anul III, nr. 10-12, oct.-dec. 1938;
8. Hera, C., *Satul românesc – 100 de ani de evoluție rurală*, Editura Academiei Române, 2019;
9. Hera, C., Otiman, P.I., *Securitate și siguranță alimentară. Vol. Strategia de dezvoltare a României. Vol. III*, Editura Academiei Române, 2016;
10. Ionescu-Șișești, Gh., *Agricultura țărănească din România*, Editura Academiei Române, 2019;
11. Lazăr, M., *Aspecte social-agrare ale economiei țărănești, 1925–1935*, Editura Vrearea, 1944;
12. Lup, A., *Irigațiile în agricultura României*, Editura Agris, București, 1998;
13. Mateoc Sîrb Nicoleta, Otiman P.I., Mateoc, T., Mănescu Camelia, *Evolution of Romanian village since the Great Union of 1918*, „Transylvanian Review”, 27 (2), 2018;
14. Otiman, P.I., *Viața rurală românească pe lungul drum între Flămânzi și Uniunea Europeană sau Drama satului și țaranului român într-un secol de iluzii, dezamăgiri și speranțe*, Editura Academiei Române, 2019;
15. Otiman, P.I., Goșa, V. (coord.), *Cercetări de dezvoltare rurală în România – Sinteze – 1990–2005–2020*, Editura Academiei Române, 2020;
16. Otiman, P.I. (coord.), *Dezvoltarea rurală durabilă în România*, Editura Academiei Române, 2006;
17. Otiman, P.I. et all., *Unde se află și încotro se îndreaptă agricultura României?! 1991–2007–2023*, Editura Academiei Române, București, 2023;
18. Stănescu, I., Mihalache, I., *România rurală în noul capitalism*, Editura Prouniversitaria, 2022;
19. Zamfir, C., Mihalache, F., *Starea actuală și perspective (demografia) în Satul românesc*, Editura Academiei Române, 2019;
20. ****Recensământul agricol 2010*;
21. ****Anuarul Statistic al României 1937–1938, 1990–2011–2022*;
22. ****Cadrul Național Strategic Rural 2014–2020–2030*, Editura Academiei Române, 2013;
23. ****Planul Național Strategic*, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, 2022.